

MÉMOIRE DE FEMMES.

TUNISIENNES DANS LA VIE PUBLIQUE 1920–1960

SZERK., BEVEZ.: HABIB KAZDAGHLI

A szerzői kollektíva tagjai: Mehrzia Ayari, Jamila Binous, Leila Blili, Dalenda Larguèche, Hasna Touati, Souad Triki, Olfa Youssef

(Női visszaemlékezések. Tunéziai nők a közéletben)

Edition Média Com, 1993.

A tunéziai történettudomány, amely az arab országokban előkelő helyet foglal el, újabb értékes, mondhatni úttörő jellegű alkotással szolgált. A Dokumentációs és Információs Központ a Nőkről nevű intézetbe tömörült kutatók és a Történettudományi Intézet közös kiadványaként megjelentette a *Női visszaemlékezések* című könyvet. Lapjain meglepően, életszerűvé válik a tunéziai nemzeti mozgalom története, feltárul előttünk a társadalom egy-egy aspektusa, a társadalom zártságát feltörő esetek, a nők helyzete a muzulmán társadalmakban.

A hat visszaemlékezés kronológiai kerete az 1920-at követő négy évtized. Az első időpont a modern tunéziai politikai mozgalom születésének dátumaként fogható fel. Ekkor alakult meg a Desztúr (Alkotmány) Párt, amely vezető ereje, magja lesz a nemzeti mozgalomnak. A záródátum 1959, ekkor lép életbe a független Tunézia első alkotmánya, amely a nőknek is komoly jogokat biztosít.

Ezt az időszakot követhetjük nyomon a visszaemlékezések lapjain. Neves, a közéletben nagy szerepet játszó tunéziai nők vallanak önmagukról, mesélik el történetüket, azt a korszakot, amelyben éltek. Megszólal az első tunéziai orvosnő, az első színésznő, tanítónők, politikusfeleségek. Ahogy ők maguk is megfogalmazták, sok tekintetben úttörők voltak. Olyan társadalmi akadályokat kellett leküzdeniük, amelyek Európában ekkor már csaknem teljesen ismeretlenek voltak. Valamennyien szembeszegültek az iszlám – nőkről valott – felfogásával és következetesen harcoltak a női emancipációért. Mindannyiukra jellemző, hogy a tehetős középosztályhoz tartoztak, szüleik nyitott felfogású, művelt emberek voltak, akik ellenálltak a rokonság áskálódásainak és felesleges aggodalmainak. Azokban az iskolákban, ahová a szüleik beíratták őket, ők voltak az első tunéziai tanulók, az iskolák elvégzése után pedig többen Párizsba, a „bűnös városba” kerültek, mint például Tawhida Ben Cheikh, aki elsőként végezte el az orvosi egyetemet. (26–28. p.)

Többen politikai szerepet vállaltak, megalapították a Tunéziai Muzulmán Nők Unióját (UMFT) és az iszlámmal szakító Tunéziai Nők Unióját (UFT). Nabihha Ben Miled, aki 1952 után az UFT elnöke is volt, már a harmincas években bekapcsolódott a nemzeti mozgalomba. (38–40. p.) Gladys Adda amellett, hogy betöltötte az UFT főtitkári posztját, még a Tunéziai Kommunista Párt Központi Bizottságának is tagja volt. (62–73. p.) Az említett szervezetek nemcsak a női emancipációért küzdöttek, hanem aktív részt vállaltak a függetlenségi mozgalomban is (az UFT-nek például francia nők nem lehettek tagjai). A második világháború idején követelték, hogy ugyanolyan jogok illessék meg a tunéziai katonákat, mint a franciákat, hiszen a francia hadseregbe besorozva ők is ugyanúgy harcoltak fasiszták ellen. A katonák hozzátartozóinak és a szegényeknek hosszú éveken keresztül ingyen ételt osztottak. Közben állást foglaltak politikai kérdésekben is; az UMFT a Desztúrhoz, az UFT a Kommunista Párthoz állt közel. A függetlenség élynerése után szolidaritást vállaltak a szomszédos Algéria függetlenségi harcával, és minden eszközzel támogatták azt.

Találkoznak a kötetben egy svéd nővel is, aki házassága révén került Tunéziába. Hédia Kerstin és férje, Ali Ben Salem svédországi tartózkodásuk idején népszerűsítették a tunéziai függetlenség eszméjét és maguk köré gyűjtötték az emigránsokat, vendégül látták Stockholmban Burgibát is. Jalila Mzali a szüleinek köszönhette, hogy egyáltalán iskolába járhatott: ő volt az első tunéziai lány, akit abba az iskolába beíratnak. Elvégezte a gimnáziumot, majd felsőfokú tanulmányai után megszerzte tanári diplomáját. 1952-ben általános tanfelügyelővé nevezték ki, majd több helyen dolgozott; 1972-től nyugdíjba vonulásáig (1974) a tuniszi főiskola kollégiumának igazgatói posztját töltötte be. (89–96. p.) Ugyancsak érdekes Haydée Tamzali pályafutása is, ő volt nemhogy az első tunéziai, de egyenesen az első arab színésznő. Nagypapja Spanyolországból menekült a zsidók és az arabok üldözése miatt, de előbb Marseille-ben bankot alapított. Ennek fióküzletét Tu-

niszban hozta létre, ez lett a későbbi Tunéziai Bank őse. Haydée apja sem volt kisebb tehetség, szenvedélyesen rajongott minden új találmány iránt, elsőként hozatott Franciaországból egy kerékpárt még a múlt század végén, elsőként repült léggalonnal. A legnagyobb szenvedélye azonban a fényképezés és később a filmezés lett. Lánya így került a filmezés közelébe, fiatal korában számos némafilmben szerepelt. Ezek a filmek jórészt dokumentumfilmek voltak, amelyek az európaiaknak akarták bemutatni Tunéziát. A mozi rendkívül népszerű volt a húszas években Tuniszban, de csak férfiak látogathatták. Külön mozi működött a gazdagabb polgárság és az egyszerű nép számára. A filmeket cenzúrázták: a vásznon egy csók nem tarthatott tovább tíz másodpercnél. (122–126. p.)

A kötet igen fontos problémára irányítja rá a figyelmet: a nők helyzetére az arab társadalmakban. Sokan hibáztatják az iszlámot amiatt, hogy a nőkkel igazságtalanul szigorú, hogy érvényesülésük elé számos nehézséget gördít. Jalila Mzali meséli egy helyütt: „Nagynénéim gyakran vetették édesanyám szemére, hogy megkímélj minket a háztartási munkáktól. »Ahelyett, hogy a lányaidra hagynád a házimunkák gondjait és pihenést, iskolába küldöd őket! Micsoda ötlet! Hogyan fogják majd ellátni a saját háztartásukat?» – mondták.” (87. p.)

A mai laikus arab államokban azonban sokat javult a gyengébb nem helyzete. Nem utolsósorban a nők függetlenségi háborúkban játszott aktív szerepe miatt, mint láttuk: tevékenyen részt vettek a mozgalomban. A függetlenség után óhatatlanul felmerült a nők helyzetének kérdése. Az emancipáció terén kétségtelenül Tunézia jutott a legtovább, egyébként is ennek az országnak a leginkább európai a jogrendszere. Más, Tunéziánál konzervatívabb arab országokban még mindig megoldatlan ez a kérdés, van például olyan állam, ahol a nők tanúskodása a bíróságokon csak feleannyit ér, mint a férfiaké. Számos helyen létezik még a többnejűség. A kötetben megszólaló nőknek nagy szerepük volt abban, hogy Tunézia ma nem tartozik ezen országok közé.

Ferwagner Péter Ákos